

اشعار این عارف بزرگوار را پاره‌یی از تذکره نویسان سی‌هزار بیت و محمود میرزا پنج-هزار بیت ذکر کرده است : (سفینه، محمود ج ۱ ، ص ۳۲۲) .

نسخه کتابخانه ملی تبریز در حدود دوهزار بیت و با دیوان حیاتی کرمانی در یک مجلد است . برای اطلاع بیشتر از شرح حال شاعر رجوع شود به " الذریعه " ج ۹ ، ص ۱۲۳۱ - منابع مذکور در " فرهنگ سخنوران ص ۶۱۸ و خطابه اینحائب‌درهشتمین کنگره تحقیقات ایرانی تحت عنوان : " حیاتی‌کرمانی‌زن نورعلیشاه " .

عزیز دولت آبادی

تقویم پارینه

بمناسبت درج مقاله آقای جمالزاده درباره تقویم یادداشتی
را که بمناسبت تشکیل دادن نمایشگاه تقویم پارینه در کتابخانه
مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران همان موقع نوشته بودم
و در مجله راهنمای کتاب سال ۱۳۵۳ (۱۷-۱۹۲-۱۹۶)
چاپ شده است در اینجا نقل می‌کنم .

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران در اسفند ماه ۱۳۵۲ به مناسبت جمع‌آوری مجموعه نفیس تقویمهای رقومی مربوط به مجموعه‌های خریدده از احمد نجم آبادی و سعید نفیسی و محمد رضانی و دیگران نمایشگاهی بنام " تقویم پارینه " تشکیل داد . درین نمایشگاه تقویمهای رقومی چایی در معرض تماشا گذاشته شده بود . نیز چند تقویم خطی از همان دست نیز دیده می‌شد . هر جعبه آینه بتقویم‌های یک منجم اختصاص یافته بود بدین شرح :

- ۱- ۱۲۳۸ قمری استخراج محمدحسین محلاتی .
- ۲- ۱۲۶۷ تا ۱۲۷۸ قمری بدون نام استخراج کننده .
- ۳- ۱۲۷۶ تا ۱۲۹۰ قمری استخراج عبدالوهاب منجم مهدعلیا .
- ۴- ۱۲۸۲ قمری استخراج محمود قمی مفتاح الممالک (کاشف ستاره، محمودی) که با اعداد هندسی است .
- ۵- ۱۲۸۹ قمری (۱۲۵۹ شمسی) استخراج محمد مهدی حسینی بن میرزا حسن منجم باشی .
- ۶- ۱۲۸۷ قمری بعبد (۱۲۴۰ شمسی تا ۱۲۸۵ شمسی) استخراج عبدالغفار بن علی محمد نجم الدوله (که ابتدا به نجم الممالک ملقب بود) .
- ۷- ۱۲۷۱ (۱۳۰۹ قمری) تا ۱۲۸۸ شمسی ، استخراج محمودخان منجم باشی نجم الممالک نواده نجم الدوله .

۹- ۱۲۹۵ شمسی (۱۳۲۷ قمری) تا ۱۳۰۲ شمسی استخراج عبدالعلی منجم تبریزی
ملقب به نجم الدوله .

۱۰- ۱۲۹۵ شمسی (۱۳۳۴ قمری) تا ۱۳۰۲ شمسی استخراج ملامهدی منجم باشی خراسانی
ارض قدس

۱۱- ۱۲۹۸ شمسی (۱۳۲۸ قمری) تا ۱۳۰۲ شمسی استخراج جوادجهانبخش منجم باشی .

۱۲- ۱۲۹۸ شمسی (۱۳۳۷ قمری) تا ۱۳۴۲ شمسی استخراج اسمعیل مصباح نجم الممالک
نواده مرحوم میرزا محمد علی خان نجم الدوله .

۱۳- ۱۳۰۲ شمسی (۱۲۴۱ قمری) استخراج میرزا حسین زنوزی .

۱۴- ۱۳۰۲ شمسی تا ۱۳۱۶ شمسی استخراج عبدالحسین بن ملامحمد مهدی منجم باشی
افغانستان .

۱۵- ۱۳۰۳ شمسی تا ۱۳۱۵ شمسی استخراج سیدجلال الدین طهرانی .

۱۶- ۱۳۰۳ شمسی تا ۱۳۱۵ شمسی استخراج میرزا احمد منجم باشی شیرازی .

۱۷- ۱۳۰۵ شمسی تا ۱۳۲۰ شمسی استخراج محمدجعفر مجیرالسلطان مراغه‌ای .

۱۸- ۱۳۱۳ شمسی تا ۱۳۴۰ شمسی استخراج عبدالله پیوندی سنندجی .

۱۹- ۱۳۱۶ شمسی تا ۱۳۴۱ شمسی استخراج حبیب‌الله نجومی بن میرزا احمد منجم باشی
شیرازی .

۲۰- ۱۳۱۹ شمسی تا ۱۳۲۵ شمسی استخراج محی‌الدین قدسی .

۲۱- ۱۳۲۶ شمسی استخراج میرمحمد حسینی مهاجرانی اراکی (تقویم ماکارخواهان) .

۲۲- ۱۳۴۷ شمسی تا ۱۳۴۰ شمسی استخراج شیخ عبدالنبی کشفی خراسانی منجم باشی .

۲۳- ۱۳۲۹ شمسی تا ۱۳۴۳ شمسی استخراج شیخ عباس مصباح زاده نجم منجم باشی .

۲۴- ۱۳۳۳ شمسی استخراج بدالد مریمی منجم باشی عجب‌شیر .

۲۵- ۱۳۳۸ شمسی استخراج حسن حسن‌زاده نجم‌الدین آملی .

۲۶- ۱۳۴۰ شمسی تا ۱۳۴۱ شمسی استخراج آقا مرتضی مدرس گیلانی .

۲۷- ۱۳۴۱ شمسی استخراج سیدحسن موسوی نجم‌السادات خراسانی .

(۵)

این تقویم‌ها یا همکاری دوست بزرگوار دکتر اصغر مهدوی منظم و چنین جدولی از آنها
مرتب شد .

بسیاری از تقویم‌ها به مهر شخصی استخراج کننده مهور شده ، مثلا " ابوالقاسم نجم‌الملک
نوشته است : " تقویم اینجانب مهور به مهر قرمز مثلث است . "

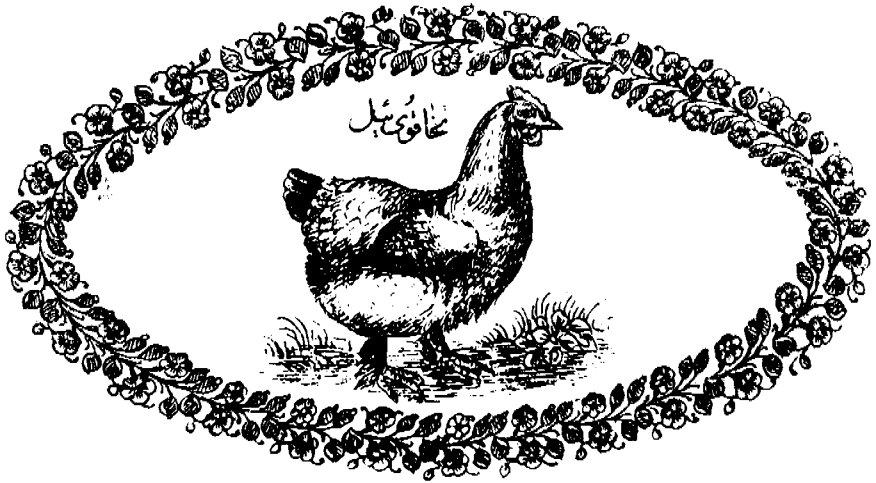
سرلوحه صفحات تقویم استخراج شده توسط محمد مهدی بن حسن ۱۲۵۹ شمسی دارای



تصویر حاجی نجم الدوله (عبد الغفار)

تصاویر دوازده برج است .

وقتی منجی وفات می کرد ناسالها بعد از او تقویمش بنام او مشهور می شد ولو آنکه منجم دیگری کار استخراج را بعمل می آورد . درین صورت نام استخراج کننده بصورت فرعی ذکر می شد در زمان عبدالغفار نجم الدوله استخراج تقویم منحصر شده بوده است . در حاشیه تقویم چاپ ۱۳۵۴ قمری با مضای صنع الدوله تصریح شده است که هر کس در داخل یا خارج باسمه وارد کند مواخذه می شود " . همین حق بعداً " به میرزا محمود خان انتقال یافته است



(در حاشیه تقویم ۱۳۱۶ با ماضی اعتماد السلطنه) . حتی دیده می شود که در سال ۱۳۱۸ محمود نجم الملک مهردستی نجم الدوله را برای حفظ حقوق این سنت بر تقویم ها میزده است . در صفحات دوم تقویم معمولا " سر لوحه ای حاوی عکس سلاطین یا روحانیون یا عکس طاق کسری (در وقتی که احساسات ملی و توجه به گذشته باب شده بود) نقش می شده است . همچنین عکس خود منجم یا استادان منجم بچاپ میرسیده . در تقویم های قدیمتر تصویر شیروخورشید رسم می شده (مثلا " ۱۲۳۸ شمسی استخراج محمدحسین محلاتی) .

پشت جلد تقویم های قدیمتر حاوی ترنج و لچک است به تقلید از نسخ خطی . بعدها اشکال بروج و سالهای ترکی باب شده است . این نوع نقوش گاهی از عکس های فرنگی است . از مهرهائی که روی تقویم ها دیده می شود یکی هم مهر اجازه انتشار است . مهرهای استخراج کنندگان گاه دستی زده می شده و گاه چاپ شده است . در تقویم ۱۲۹۱ شمسی جهانبخش آمده است که هر نسخه که به مهردستی جناب منجم باشی نرسیده قلب است موء اخذ و توقیف می شود .

موقعی که این تقویمها چاپ سنگی می شده چون با چاپ سنگی تعداد معین می توان چاپ کرد لذا از یک تقویم چندبار چاپ می کرده اند . باین علت اشکال و خطوط تقویم یکسال با یکدیگر فرقهها دارد .

در کارت دعوت این نمایشگاه قید شده بود . " که تقویم پارینه آید به کار " .